

O posledních majitelích relikviáře sv. Maura *Pavel Koblasa*

Široká veřejnost má od 4. května 2002 konečně možnost na vlastní oči spatřit jednu z nejcennějších památek, která se nachází na našem území, totiž románský relikviář svatého Maura. Příležitost se každému zájemci naskýtá na dolním zámku v západočeském Bečově nad Teplou, v místě, kde byl unikát v roce 1985 znovuobjeven. My se však v tomto příspěvku budeme věnovat daleko více osudům rodiny Beaufort-Spontin, kterým drahocenný relikviář, a samozřejmě celé bečovské panství v minulosti patřilo.

Známý obdivovatel a znalec českých hradů a zámků, Friedrich Bernau, nám ve století devatenáctém popsal Bečov, pozdější sídlo vévodů z rodu Beaufort-Spontin, následujícím způsobem: "Majestátně vypíná se starý zámek Bečovský na skále k severu a západu téměř kolmě z řečiště Teplé vystupující, na východě tulí se k němu novější panská residence, roku 1753. na místě někdejšího předhradí úhledně zbudovaná. Se starým hradem tvoří malebné skupení. Dlouhý most kamenný vede přes obrovský, více než třicet metrů široký příkop, který žulovou hradní skálu úplně isoloval, ku portálu znaky ozdobenému. Nový zámek obsahuje mnoho skvostně upravených pokojů, v nichž obdivuješ se zvláště starým, skvostným a drahocenným gobelínům, vzácným obrazům, starožitnostem a zbraním. Také pěkná kaple domácí v novém paláci se nalézá, na bývalých pak nádvořích, valech a parkánech upraven je nyní příjemný sad".

Vévodové Beaufort-Spontinové jsou starobylý rod pocházející původně z Lotrinska. Vypátrat spolehlivě jejich původ není jednoduché, poněvadž v prvopočátcích bývají jeho příslušníci často zaměňováni s členy stejnojmenných rodů působících, rovněž již ve středověku, ve Francii a Anglii.

Svůj původ odvozují vévodové de Beaufort-Spontin (čteme bófor-sponten) od Waltera (jeho otec se jmenoval Godefroi), kterému věnoval kolem roku 1005 císař Jindřich II. hrabství Beaufort a hrad Huy, ležící na území dnešní Belgie, u města Namur. V provincii Namur ostatně několik generací rodu zastávalo různé důležité úřady.

Během 13. století se rod rozdělil na několik základních linií - Beaufort de Celles, Beaufort de Gones, Beaufort de Fallais, Beaufort de Spontin. Zakladatelem linie Beaufort de Spontin byl Robert hrabě de Beaufort, sir du Ban et ville de Spontin, mladší syn hraběte Lamberta. Z Robertových potomků musíme vzpomenout na jeho pravnuka Guillaumea de Spontin, přezdívaného ardenský lev, jednoho z nejznámějších válečníků své doby. Guillaumeův stejnojmenný vnuk po návratu z válečných tažení vyměnil roku 1360 hrabství Orchimont za jiná panství v Ardenách. Jeho syn Guillaume byl pak

uváděn jako pán na Spontin, Beauraing, Brumagne, Gediner, Rumelles, Germelles, Odremont, Faubeeli, Houtain, Courrieres a Wawre. V pozdější době Beaufortové drželi střídavě také panství Florennes, Franchimont, Stave, Viller-le-Gambo, Odenbourg, Bossimé, Falmagne, Hosdan, Hubinne, Thiry, Javelan, Spontin, Stée, Viller-en-Fagne, Wasseige.

Roku 1674 císař povýšil Beauforty na říšské barony, v 18. století sloužili členové rodu rakouským Habsburkům, kterým tehdy někdejší španělské Nizozemí (dnešní Belgické království) patřilo. Charlesi Albertovi de Spontin (1713-1753), hraběti de Beaufort, vikomtu d'Esclaye byl roku 1746 potvrzen titul hrabě de Beauraing a císař František I. Štěpán, manžel Marie Terezie, ho zároveň jmenoval říšským hrabětem a markýzem. Hraběcí titul platil napříště pro všechny členy rodiny. Charlesův syn Frédéric Auguste Alexandre (1751-1817), c. k. komoří a tajný rada, byl císařem povýšen dne 24. července 1783 na říšského knížete s titulem vévoda "von Beaufort-Spontin" a současně dosáhl polepšení erbu. Po napoleonských válkách ho nizozemský král Vilém I. jmenoval generálním guvernérem Nizozemského království, ale vévoda Frédéric viděl více možností v rakouských službách, a proto se guvernéřského úřadu brzy po jmenování vzdal. Tehdy se již začal navíc zakupovat v Rakousku, kde roku 1803 koupil panství Weinern a v roce 1808 Gross-Siegharts. Posléze přibylo Pullitz a Karlstein. V Českém království zakoupil (1813) od Aloise Wenzela knížete Kaunitz-Rietberg-Questenberga velké panství Bečov nad Teplou. O tři roky později získal český inkolát (18. 5. 1816). Beaufortové si ale i nadále udržovali svůj kosmopolitní charakter, žili střídavě v Belgii, Rakousku a Čechách, jejich mateřštinou zůstala francouzština.

Jako druhý vévoda nastoupil Frédéricův mladý syn Friedrich (1809-1834), po němž následoval jeho bratr Alfred (1816-1888). V roce 1867 se stal dědičným členem rakouské panské sněmovny a v roce 1876 mu císař pro rakouské země potvrdil užívání vévodského titulu, a zároveň mu udělil rakouský knížecí titul. Od té doby se tedy představitel rodiny psal jako "vévoda a kníže von Beaufort". Ostatní Beaufortové se směli psát jen jako hrabata a hraběnky.

Čtvrtým vévodou byl Friedrich Georg (1843-1916). Ačkoliv se narodil v Bruselu, rozhodl se přesídlit s celou rodinou v osmdesátých letech 19. století do Vídně, rád často pobýval v Bečově nad Teplou, kam se později přestěhoval natrvalo a také tu zemřel. Z Belgie nechal převést na Bečov řadu cenností, své sbírky dále doplňoval nákupy starožitností po celé západní Evropě. Již jeho otec Alfred nechal v letech 1861-1865 upravovat starobylý hrad Bečov ze 14. století architekty Mockerem a Zítkem. Beaufortové zamýšleli časem celý hradní areál radikálně novogoticky přestavět a spojit tuto část s dolním zámekem, ale projekt byl velmi nákladný, a tak se neuskutečnil. Došlo však i k úpravám zámku, kam byli soustředěny vévodské poklady a sbírky. Z malého hradního paláce vznikl panský úřední dům.

Posledním majitelem Bečova byla Jeho Jasnost vévoda Heinrich (1880-1966). Nejprve

pracoval jako úředník na c. a k. místodržitelství v Praze, v politice se orientoval na křesťansko-sociální síly a patřil k důvěrníkům následníka trůnu, arcivévody Františka Ferdinanda d'Este. Byl rovněž čestným rytířem Řádu maltézských rytířů. Po vzniku Československé republiky omezil svou politickou aktivitu a zabýval se spíše jen prací v katolických spolcích. Celý život projevoval vážný zájem o historii, dějiny umění a genealogii svého rodu. Ve volných chvílích se věnoval na Bečově pořádání rozsáhlého rodinného archivu. Kromě českých, rakouských a belgických držav vlastnil po smrti matky (+1931) ve Francii panství Breuilpont, Verneuil-sur-Seine a Dracy-St-Loup.

Ve třicátých letech 20. století se zapojil do politiky jako člen Sudetendeutsche Partei, za druhé světové války bojovali oba jeho synové v německé armádě na frontě, přičemž mladší Karl Albrecht padl roku 1942 v Rusku. Vévoda s manželkou bydlel za války v renesančním zámku, dolní zámek (původně trvalé sídlo rodu) sloužil k reprezentačním účelům a pro přijímání návštěv. Těsně před koncem války vévoda odvezl část sbírek ze země do Rakouska, drahocenný relikviář sv. Maura ukryl spolu se 103 láhvemi prvotřídního francouzského koňaku v bývalé hradní kapli sv. Petra. Relikviář nebyl nijak zvlášť chráněn, zřejmě jeho majitel doufal, že se brzy do Bečova vrátí.

Po Heinrichově smrti se šestým vévodou stal jeho syn Friedrich (*1916), statkář ve štyrském Kainachu. Má dva syny - Friedricha (*1944), povoláním lékaře a univerzitního profesora, a Christiana (*1947), který pracuje v Kunsthistorisches Museum ve Vídni. Oba bratři mají dvě dcery. Friedrichovy se jmenují Elisabeth a Cathérine, Christian má Marie-Luise a Pauline. Po roce 1945 tedy můžeme členy rodu Beaufort-Spontin potkat ve Vídni, Paříži, Kölnu, Grazu a jinde. Rodina má díky svému kosmopolitnímu charakteru mnoho příbuzných po celé západní Evropě.

Nyní ještě několik údajů o panství Bečov nad Teplou v západních Čechách, které se do vlastnictví rodiny dostalo roku 1813 za 441.219 zlatých. V roce 1837 byla přikoupena Toužim s Brložcem za 486.100 zlatých ve veřejné dražbě.

Fideikomisní panství Bečov (Petschau) s Javornou (Gabhorn), Toužimí (Theusing), Brložcem (Pürles) a se statkem Poutnov (Pauten) zahrnovalo před první světovou válkou výměru 10.240 ha, z čehož přes 7.000 ha připadalo na lesy. Na panství se nacházely hrad a dva zámky v Bečově, zámek v Toužimi, Javorné a Brložci, dále 14 hospodářských dvorů, 16 lesních revírů, 51 rybníků, rašeliniště, bažantnice, 3 pivovary, minerální prameny, doly na hnědé uhlí, 2 pily, šindelna, 10 patronátních far a kostelů, rodinná hrobka v Bečově. Ředitelství panství i lesní úřad sídlily v Bečově, revize účtů v Praze. Panství spravovali přímo z Bečova ředitel, lesmistr, 2 účetní, patronátní komisař, kontrolor, lesní inženýr a dva adjunkti. Po pozemkové reformě zůstalo vévodovi Jindřichovi celkem 7.988 ha, 3 dvory, 9 plesí a většina průmyslových zařízení.

Co se týče slavného relikviáře, většina faktů je obecně známa. Beaufortové ho získali v poničeném stavu koncem 18. století ze zrušeného benediktinského opatství ve Florennes. Beaufortové milující umělecké předměty ho nechali opravit a později ho převezli na Bečov.

Jeho umístění nebylo příliš známo a publikováno. Naposledy se zmínka o něm objevila v roce 1932. V roce 1945 byl ukryt v bývalé hradní kapli a až dne 5. listopadu 1985 ho po devítiměsíčním pátrání našli českoslovenští policisté. Komunistická byrokracie a dohady mezi památkáři a ministerstvem kultury však nešťastně oddalovaly potřebnou restauraci vzácné památky, velmi jí uškodil několikaměsíční pobyt v sejfu státní banky. Na štěstí se zkušeným odborníkům podařilo románskou památku zachránit a vrátit jí její původní lesk.

Kolem roku 1880 byl na bečovský zámek z belgického zámku Florennes převezen také rodinný archiv Beaufortů, v němž se nacházejí písemnosti již ze 14. století. Cenný archiv obsahuje 588 knih, 166 kartonů, 33 krabic a dnes je součástí fondů Státního oblastního archivu v Plzni. Dalšími dochovanými fondy jsou Beaufortská ústřední správa, Velkostatek Bečov a Velkostatek Toužim.

S Bečovem se rozloučíme opět Bernauovými slovy: "Krásný, malebný obraz poskytuje odtud město i hrad: město na táhlém přívrší, za nímž lesnaté kopce obzor zahraňují, hrad na strmé, vysoké skále. A dole u paty města i hradu šumějí a válejí se čisté vlny Teplé, vinoucí se sem od jihu milokrásným údolím, jeho lukami a ve stínu pěkného lesa na jeho úbočích".

Literatura:

Bernau, Friedrich: Čechy, X. Krušné hory a Poohří. Praha 1896.

Gritzner, M.: Die Fürsten des Heiligen Römischen Reiches. Nürnberg 1887.

Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, IV. Praha 1985.

Jedlička, I. M.: Poklad vévody Jindřicha. Praha 1987.

Král v. Dobrá Voda, Adalbert: Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien. Prag 1904.

Lustig, Rudolf-Světnička, František: Schematismus velkostatků v Čechách. Praha 1933.

Mašek, Petr: Modrá krev. Praha 1999.

Merawiglia-Crivelli, Rudolf Joh.: Der böhmische Adel. Nürnberg 1885.

Ottův slovník naučný, III. Praha 1890.

Pouzar, Vladimír: Almanach českých šlechtických rodů. Praha 1999.

Procházka, Joh. F.: Topographisch-Statistischer Schematismus des Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen. Prag 1891.

Sedláček, August: Hrady, zámky a tvrze království Českého, XIII. Praha 1905.

Slovník naučný, I. Praha 1885.

Státní oblastní archiv v Plzni. Průvodce po archivních fondech, III. Praha 1976.

Stellner, František-Županič, Jan: Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české. Praha 2001.

Tesař, Milan: Nález století. Reflex, srpen 1990.

Tittel, Ignaz: Schematismus und Statistik des Grossgrundbesitzes und grösserer Rustikalgüter im Königreiche Böhmen. Prag 1906.